

2.3. Регіональні природні екосистеми

2.3.1. Типи регіональних природних екосистем

Регіональна природна екосистема характеризується значним внутрішнім різноманіттям у певних межах географічної чи адміністративної автономії. Це може бути гірський масив, водний басейн, материк, держава, блок держав зі спільними природоохоронними інтересами. До найменших регіональних екосистем можна віднести великі ландшафтні і провінційні системи, які розглянуто раніше як локальні.

Згідно з класифікацією М.А. Голубця, до регіональних відносяться біомні та субстратні системи.

Біомна екосистема – це сукупність провінційних систем, яка за територіальними межами відповідає фізико-географічній зоні, зумовлена інтенсивністю надходження сонячної радіації до земної поверхні та мікрокліматичними чинниками й характеризується певним клімаксовим типом рослинності (деревна, чагарникова, трав'яна тощо).

Рівнинну частину України представляють три біомні екосистеми: мішаних лісів, лісостепова і степова. Перша з них займає 113 км² (біля 20% території України) і характеризується рівнинним рельєфом, помірно-континентальним кліматом, позитивним балансом вологи, долинами, легкими і заболоченими ґрунтами. Лісистість – біля 30%. У цій екосистемі знаходиться 42 відсотки лісів України.

Лісостепова біомна система займає 202 тис. км² (34%). Вона характеризується складним, розчленованим рельєфом з чергуванням еродованих височин, схилових, низинних і долинних ландшафтів, значною щільністю ярів і балок. Клімат – м'який, помірно-континентальний. Ґрунтовий покрив – строкатий, у його структурі переважають типові чорноземи, опідзолені чорноземи та сірі лісові ґрунти, у річкових долинах – лучно-чорноземні, лучні та лучно-болотні. Тут росте 23 відсотки українського лісу.

Степова біомна екосистема є найбільшою за площею – 240 тис. км² (40%). Характеризується переважно рівнинним рельєфом. 60% площі земельних угідь складають звичайні чорноземи, а 40% –

Таблиця 2.8

Біомні екосистеми України

Біомна екосистема	Річна сума опадів (мм)	Коефіцієнт зволоження	Тривалість вегетаційного періоду (днів)	Пересічна температура (°C)	
				Січня	Липня
Мішаних лісів	600 – 680	1,9 – 2,8	190 – 205	-4,5 – -8,0	+17 – +19
Лісостепова	450 – 750	1,2 – 1,4	200 – 210	-5 – -8	+18 – +22
Степова	300 – 450	0,8 – 1,2	210 – 240	-2 – -5	+20 – +24

До *субстратних* екосистем відносяться материкові, морські, океанські. В табл. 2.9 наведені деякі дані по материковій і океанічній півкулях планети.

Таблиця 2.9

Показники материкових півкуль

Показник	Материкова півкуля	Океанічна півкуля
Материки	Європа, Азія, Африка, Америка	Австралія і Океанія, Антарктида
Частина суші (%)	80	20
Відносна площа суші	0,47	0,09

В табл. 2.10 наведені дані, які характеризують географічні показники континентів Землі, крім Антарктиди. Кількість тепла і вологи створюють умови, необхідні для існування відповідних тварин і рослин.

Середня продуктивність природного рослинного покриву по континентах відрізняється порівняно мало. Винятком є Південна Америка, на більшій частині території якої умови для розвитку рослинності дуже сприятливі.

Контрольні запитання і завдання

1. Охарактеризувати особливості регіональних природних екосистем.
2. Перелічити види регіональних природних екосистем.
3. Які фактори впливають на особливості регіональної природної екосистеми?

4. Пояснити, чому біопродуктивність на території Південної Америки більша, ніж Північної.
5. Проаналізувати річкову водозабезпеченість різних континентів.
6. Проаналізувати теплову забезпеченість різних континентів.

Таблиця 2.10

Показники материкових екосистем

Континент	Площа (млн. км ²)	Площа території (%) теплового поясу			Стік річок (км ³)	Площа (%) посушливих земель	Площа (%) лісів	Річкова обводненість території $\left(\frac{\text{км}^3}{\text{км}^2}\right)$	Продуктивність рослин $\left(\frac{т}{га}\right)$
		Жаркого	Помірного	Холодного					
Європа	10,5	-	95	5	3140	5	33	$\left(\frac{\text{км}^3}{300}\right)$	$\left(\frac{т}{га}\right)$ 8,5
Азія	44,0	10	80	10	13400	32	19	305	9,8
Африка	30,0	80	20	-	4020	32	25	134	10,3
Америка Північна	21,5	5	85	10	6522	12	35	300	8,2
Америка Південна	20,5	60	40	-	11500	8	51	560	20,9
Австралія та Океанія	9,0	60	40	-	1900	11	14	210	8,6